

Jedním z problémů zvláštních škol byla vysoká míra romských dětí. Jednou z uváděných příčin byl ve „Zprávě vlády České republiky o obecných opatřeních k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci č. 57325/00 – D. H. a ostatní proti České republice: informace o výsledcích šetření a o prvních učiněných závěrech“ zpochybněný postup zařazování romských dětí do těchto škol. Podle dřívějšího zákona byly využívány stejné diagnostické postupy pro vyšetření rozumových schopností romských dětí jako pro děti majoritní společnosti, nepřihlížely dostatečně ke kulturním a jazykovým bariérám dětí z minority.

Zákon č. 561/2004 Sb. s účinností od 1. ledna 2005 přinesl ve vztahu k bývalým ZvŠ významnou změnu. Reformou vzdělávací soustavy zavedl novou a přehlednou kategorizaci škol, z níž výslovně vyplynulo zrušení zvláštních škol (§ 7 ve spojení s § 185 školského zákona, podle něhož zvláštní škola dle dosavadních předpisů se stává školou základní a základní školy tvoří jednotnou kategorii).

Školský zákon nově vymezuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, zejména uplatnění jejich práva na vzdělávání pomocí specifických forem a metod a na vytváření zvláštních podmínek, které jejich vzdělávání umožní. Důraz je kladen na rovnost vzdělávacích příležitostí pro všechny a odstranění překážek, které by tomu bránily.

Výraznou změnou bylo propojení speciálního školství se školami běžného typu a výrazné posilování tendence k individuální integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol. Pro tyto žáky mohou být upraveny vzdělávací programy podle jejich potřeb.

S ohledem na efektivní naplňování klíčových zásad a cílů vzdělávání, především rovného přístupu ke vzdělávání a zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce (§ 2 odst. 1 písm. a) a b) školského zákona) zakotvuje školský zákon novou kategorii dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Odlišuje speciální vzdělávací potřeby pro žáky zdravotně postižené, zdravotně znevýhodněné a sociálně znevýhodněné. Školský zákon počítá s podpurnými opatřeními ve prospěch těchto skupin žáků. Jsou to např. úpravy obsahu a organizování učiva, asistenti pedagogů, přípravné třídy, průběžné hodnocení úspěšnosti žáka a možnost návratu do hlavního vzdělávacího proudu.

Školský zákon ponechal i možnost, aby v odůvodněných případech mohly být i nadále zřizovány samostatné školy, popřípadě třídy pro žáky se zdravotním postižením.

Speciální vzdělávací potřeby žáků diagnostikuje školské poradenské zařízení.

Pro zařazení do vzdělávání ve ZvŠ byla dříve stanovena podmínka souhlasu zákonného zástupce žáka, nový školský zákon vyžaduje písemný souhlas, a to včetně poučení rodičů, jaké dopady na další vzdělávání má pro žáka zařazení do programů LPM, tzv. „informovaný souhlas zákonného zástupce“.

ČŠI zjišťovala, jak byly realizovány legislativní změny v praxi bývalých zvláštních škol, jaká je současná vzdělávací nabídka těchto škol, jaké jsou zde personální předpoklady pro naplnění nových školních vzdělávacích programů. Zjišťovala také podporu žáků s lehkým mentálním postižením (dále „LMP“) a diferencovaný přístup k žákům se sociálním znevýhodněním.

ČŠI se zaměřila také na kontrolu dodržování školských předpisů pro zařazování žáků do programů podpory LPM, souhlas zákonných zástupců se zařazením do LPM, efektivitu využívání diagnostických pobytů a možnost návratu žáků do hlavního vzdělávacího proudu. ČŠI sledovala, jak přihlíží školy ve vlastním hodnocení u romských dětí k jazyku, kultuře a jejich dřívějším zkušenostem s učením. Zpráva uvádí rozbor a srovnání ekonomického zajištění podpory žáků s LPM a podpory žáků se sociálním znevýhodněním.